

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені
П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО

Методична розробка спеціального курсу зі спеціалізації
«Оперно-симфонічне диригування»
за темою творчого мистецького проєкту.

Назва курсу:

**«Диригент-особистість в контексті розвитку диригентського мистецтва:
психологічний та практичний аспект творчої діяльності»**

Іван Стецький,

здобувача ступеня доктора мистецтва
кафедри оперно-симфонічного диригування

Творчий керівник –

заслужений діяч мистецтв України,

доцент, в. о. професора кафедри

оперно-симфонічного диригування

Османов Ділявер Мідатович

Науковий консультант –

доктор мистецтвознавства, професор,

завідувач кафедри історії світової музики

Жаркова Валерія Борисівна

ПЛАН

- I. Основні характеристики диригента-особистості.
- II. Вектори творчої реалізації у професійній діяльності диригента-особистості.
- III. Сучасні тенденції розвитку диригентського мистецтва. (Сучасні проблеми формування творчої особисті в контексті розвитку диригентського мистецтва).
- IV. Список рекомендованої літератури.

I. Основні характеристики диригента-особистості.

1. Основні положення про поняття «особистості» в контексті професії диригента.
2. Основні риси та способи формування творчої особистості диригента.
3. Характерні особистісні якості притаманні диригенту-особистості в контексті практичної діяльності.
4. Цілеспрямованість, лідерство.
5. Стресостійкість, мужність.
6. Гідність, Доброзичливість і легкість.
7. Мудрість.
8. Відповідальність, професіоналізм.
9. Проблеми комунікації та творчої реалізації диригента під час робочого процесу.
10. Стратегічне вибудовування розвитку професійної діяльності диригентом.

II. Вектори творчої реалізації у професійній діяльності диригента-особистості.

1. Багатогранність професії диригента її творчий феномен та специфіка реалізації творчого процесу.
2. Диригент-інтерпретатор.
3. Диригент-педагог.
4. Диригент-лектор.
5. Феномен диригента-інструменталіста/виконавця.
6. Диригент музичного театру.
7. Диригент-композитор.
8. Диригент-організатор.
9. Специфіка роботи диригента в комерційних проектах «популярної музики».
10. Специфіка роботи диригента в оркестрах різних типів: духовий оркестр, ансамбль сучасної музики тощо.

III. Сучасні тенденції розвитку диригентського мистецтва.

1. Загальні історичні засади розвитку диригентського мистецтва.
2. Великі постаті в історії диригентського мистецтва в світі.
3. Великі постаті в історії диригентського мистецтва в Україні.
4. Провідні диригенти сучасності їх внесок у сучасну культуру.
5. Проблеми диригентського стилю.
6. Особливості роботи диригента в європейських та у вітчизняних оркестрах.
7. Сучасні вимоги до диригента при влаштуванні на роботу.
8. Стратегія формування творчого шляху диригента-особистості.
9. Тактика роботи диригента в плануванні творчого процесу.
10. Практичні рекомендації молодим диригентам (типові помилки на шляху становлення).

IV. Список рекомендованої літератури

1. Аранжування Запорізького маршу Є.Адамцевича — Національний академічний духовий оркестр України 2024. YouTube: веб-сайт. https://www.youtube.com/watch?v=vOXBd1bClOg&list=RDvOXBd1bClOg&start_radio=1 (дата звернення: 03.06.2024).
2. Арістотель. Політика / пер. з давньогр. О. Кисельова. — Київ : Основи, 2000. — 380 с.
3. Арістотель. Про душу / пер. з давньогр. А. І. Доброхотова. — Київ : Юніверс, 2002. — 240 с.
4. Асадчева Т., Стецький І. Від кримськотатарських мелодій до керівництва оркестром: історія диригента Ділявера Османа. Вечірній Київ : веб-сайт. 2025. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/108880/> (дата звернення 19.02.2025).
5. Бентя Ю. Вадим Гнедаш: «У якісному звучанні оркестру зацікавлений тільки диригент». Український інтернет журнал «Музика»: веб-сайт. 2011. URL: <https://mus.art.co.ua/vadym-hnjedash-u-yakisnomu-zvuchanni-orkestru-zatsikavlenyj-tilky-dyryhent/> (дата звернення 03.02.2025).
6. Бермес І. Микола Колесса – диригент і педагог. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство. 2003. № 2. С. 64-70. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23467/1/Bermes.pdf> (дата звернення 20.01.2025).
7. Бойченко І. В. (ред.) Антологія світової філософії. Т. 1. Київ : Основи. 2002.
8. Бондарчук В. О. Творча особистість в координатах культурологічного та мистецтвознавчого дискурсу. Соціально-гуманітарний вісник. Вип. 18-19. 2018. С. 89-93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sochumj_2018_18-19_22 (дата звернення: 11.05.2024).
9. Великі постаті. “Цікаві і неймовірні факти з життя Григорія Савича Сковороди”. Електронний бюлетень Наукової бібліотеки ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Невичерпний скарб. Випуск №5 (5). 2017. URL:

http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/biblioteka/vypusk5_gruden.pdf (дата звернення 23.12.2024).

10. Волкова Н. П. Педагогіка: Посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Акад. 2003. 576 с.

11. Володимир Кожухар. Інтерв'ю з диригентом НОУ. «Діалоги з Романом Колядою». ДТРК Культура: веб-сайт. 2010. URL: https://youtu.be/ofW1bq6Xgy0?si=8CazOVn1w2C0_5Cy (дата звернення 05.09.2024).

12. Гамкало І. Д. Диригентське мистецтво. Енциклопедія Сучасної України. Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]. НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2007. URL: <https://esu.com.ua/article-24362> (дата звернення 01.02.2024).

13. Григорій Сковорода цікаві факти. Довідник цікавих фактів та корисних знань : веб-сайт. URL: <https://dovidka.biz.ua/grigoriy-skovoroda-tsikavi-fakti> (дата звернення 22.12.2024)

14. Гриценко Т. Б., Іщенко Т.Д, Мельничук Т.Ф. - “Етика ділового спілкування”. Е 90 Епіка ділового спілкування: / за редакцією Т.Б. Гриценко, Т.Д. Іщенко, Т.Ф. Мельничук / Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2007. 344 с.

15. Густаво Дудамель. Офіційний веб-сайт диригента. URL: <https://www.gustavodudamel.com/biography> (дата звернення: 10.10.2024).

16. Димченко С. Внесок Миколи Малька у становлення та розвиток диригентського мистецтва в Україні. Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2013. № 1. С. 138-145.

17. Ділявер Осман: кримськотатарський диригент Київської опери. Göñül göñülden. YouTube: веб-сайт. 2022. URL: https://youtu.be/uWKqztblb4Y?si=Y_1hJfdIwsj0HwzX (дата звернення: 18.01.2025).

18. Жаркова В. Історія західної музики: Номо Musicus від античності до бароко : навчальний посібник. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського. 2023. 548 с.

19. Жаркова В. О движении в музыке, или о «достижении того, чего прежде не достигали»... // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Принципи організації руху в музичному творі : зб. статей. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського. 2014. Вип. 111. С. 3-12.

20. Інтерпретація. С. Б. Кримський. Енциклопедія Сучасної України. Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]. НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2011. URL: <https://esu.com.ua/article-12420> (дата звернення: 12.08.2024).

21. Канерштейн М. Вопросы дирижирования. М.: Музыка, 1972. 255 с.

22. Карліна О. Трактатування людини у «Сповіді» Августина Блаженного». Науковий журнал Волинської Православної Богословської Академії Православної Церкви України «Волинський благовісник». № 6. 2018. С. 231-243. URL: <https://vb.vpba.edu.ua/uk/interpretation-of-the-human-in-confession-of-augustine-the-blessed/#> (дата звернення 12.12.2024).

23. Католик Г., Калька Н. Психологія особистості (в схемах, презентаціях і таблицях): навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС. 2022. 158 с.

24. Качуринець Л. До питання розвитку диригентського мистецтва. Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка. № 50. 2023. С. 16-21. URL: <https://doi.org/10.32782/2310-0583-2023-50-03> (дата звернення: 14.02.2024).

25. Кислашко О. П., Сіданіч І. Л. Християнські чесноти особистості: навч. посіб. Київ: Духовна вісь. 2017. 448 с.

26. Клаус Мякеля. Офіційна біографія. Офіційний веб-сайт диригента. URL: <https://klausmakela.com/about/> (дата звернення: 19.01.2024)

27. Колеса М. Ф. Основи техніки диригування : навч. посіб. Вид. 2-ге. Київ : Музична Україна. 1973. 198 с.

28. Коменда О. І. Універсальна творча особистість в українській музичній культурі : дис. ... д-ра мистецтвознавства: 17.00.03 «Музичне мистецтво». Київ, 2020. 519 с.

29. Конькова Г. В. Владимир Кожухарь. Магия таланта. Серия «Диалоги с мастерами». Київ : Такі справи, 2010. 168 с.
30. Копець Л. В. Психологія особистості. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2007. 458 с.
31. Котляр Л. І. Тайм-менеджмент як засіб зниження прокрастинації у професійній діяльності державних службовців. Механізми державного управління. 2020. №1, т. 31 (70). С. 31 – 36. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2020.1/06> (дата звернення 20.11.2024).
32. Котубей-Геруцька О. «Висока гуманність мистецтва»: диригент В. Шейко про українську класичну та популярну музику. Suspilne.Media. 2024. URL: <https://suspilne.media/culture/773429-visoka-gumannist-mistectva-dirigent-volodimir-sejko-pro-ukrainsku-klasicnu-ta-popularnu-muziku/> (дата звернення: 04.02.2025).
33. Кофман Р. І. Виховання диригента: психологічні особливості. Київ. Музична Україна. 1986. 39 с.
34. Кофман Р. І. Дирижер и оркестр, или 100 ненужных советов молодым дирижерам. Київ: Абрис. 2009. 139 с.
35. Лебон Г. Психологія людських спільнот- Психологія народів. Психологія мас (Психологія натовпу): Книги українською. Мультимедійне видавництво Стрельбицького. 2021. URL : <https://www.google.com.ua/books/edition/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85%D1%81/-yUhEAAQBAJ?hl=uk&gbpv=0&kptab=overview> (дата звернення 20.03.2024).
36. Лосев О. Ф. Історія античної естетики: Софісти. Сократ. Платон. — Київ : Основи, 1994. 536 с.
37. Лугова В. М. Прокрастинація: основні причини, наслідки та шляхи подолання. Актуальные научные исследования в современном мире. Переяслав-Хмельницький. 2018. Вып. 4 (36). Ч. 2. С. 59-65.
38. Максименко С. Д. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості. Психологія і особистість. 2016. №1, (9). С. 11-17. URL:

<http://psychpersonality.pnpu.edu.ua/article/view/151724/150668> (дата звернення 17.01.2024).

39. Малько Микола Андрійович. І. Д. Гамкало. Енциклопедія Сучасної України. Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України. НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2018. URL: <https://esu.com.ua/article-63178> (дата звернення: 15.09.2024).

40. Малько Н. А. Основы техники дирижирования: навч. посіб. Музыка, 1965. 220 с.

41. Мартинюк А. К. Диригентська школа Миколи Малько у науковому просторі. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2020. № 190. С. 113-117. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-190-113-117> (дата звернення 23.12.2024)

42. Марченко О. М. Теорія організації: навч. посіб. / О. М. Марченко, Л. М. Томаневич; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів: ЛьвДУВС. 2015. 359 с.

43. Міхно О. П. Онлайн-проект «Сковорода — 300»: контент, веб-ресурси підсумки реалізації. Вісник НАПН України. Київ: Національна академія педагогічних наук України. Випуск № 2 Т. 4. 2022. С. 1-5. DOI <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4235> (дата звернення 20.01.2025).

44. Москаленко В. Г. *Лекції з музичної інтерпретації. Навчальний посібник. Київ. 2013. 249 с.*

45. Москаленко В. Г. *Музичний твір як текст. Київське музикознавство : зб. статей. Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, Київське державне вище музичне училище ім. Р. М. Глієра. Київ, 2001. Вип. 7: Текст музичного твору: практика і теорія. С. 3-10.*

46. Найдюк О. «Книгу «Питання диригування» я б і сам написав, хто напише «Відповіді диригування»?». Інший Київ (Inkyiv) – часопис про київське культурне життя: веб-сайт. 2018. URL: <https://inkyiv.com.ua/2018/06/knigu-pitannya-diriguvannya-ya-b-i-sam/> (дата звернення 08.02.2024).

47. Наказ Міністерства культури і мистецтв України. Перелік від 04.02.2000 № 32, «Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 84. Діяльність у галузі драматичного мистецтва та інша розважальна діяльність». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN16186> (дата звернення 21.01.2025).
48. Національний Академічний Духовий Оркестр України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.symphonicband.org.ua/pro-nas> (дата звернення 21.01.2025).
49. Онацький Є. Д. Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. Буенос-Айрес. кн. X: Літери Ол. Пер. 1962.
50. Остапчук Г. О., Кравченко К. Г. Проблема самопізнання сучасного українця через призму філософії Сократа та Г. Сковороди. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 07. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. Випуск 33 (46). 2015. С. 216-221.
51. Островський О. Велика розмова з диригентом Іваном Чередніченком про прем'єру «Діалогів кармеліток» у Львівській опері. The Claquers: веб-сайт. 2024. URL: <https://theclaquers.com/posts/13263> (дата звернення: 20.01.2025).
52. Павленко В. В. Особливості розвитку креативного мислення школярів. Креативна педагогіка. Наук.-метод. журнал. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Вінниця. 2015. Вип. 10. – С. 103-109. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/17062/1/%d0%9f%d0%b0%d0%b2%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%92.pdf> (дата звернення: 16.10.2024).
53. Пилипишин П. Б. Гносіологічно-раціоналістичне розуміння індивідуалізму у філософії права Рене Декарта. Південноукраїнський правничий часопис. Актуальні проблеми історико-правової науки. Т. 4. 2020. С. 322-326.
54. Платон. *Держава* / пер. з давньогр. В. Н. Мурашова. — Харків : Фоліо, 2007. — 432 с.
55. Платон. Апологія Сократа. Діалоги. — Х. : Фоліо, 2017. 405 с.

56. *Психологія і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посіб. Ред. рада.* – К.: ІЗМН, 1996. 792 с.

57. *Сабадуха О. Ідея особистості у філософії Імануїла Канта, Фрідріха Ніцше, Макса Шелера.* Вісник Київського Національного Університету Імені Тараса Шевченка. Філософія. Випуск №1. Т. 3. 2018. С. 31-35. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/philosophy_3_2018.pdf#page=31 (дата звернення 23.12.2024).

58. Сахно П. І., Сахно К. С. Психологія мас : конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет. 2022. 116 с.

59. Сковорода Г. Повне зібрання творів: У 2-х т. К.: Наукова думка, 1973. Т. 1. 532 с.; Т. 2. 576 с. URL: <http://litopys.org.ua/skovoroda/skov.htm> (дата звернення 23.11.2024).

60. *Стецький І. І. Диригент-педагог: на прикладі творчої діяльності маестро Ділявера Османова. Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Випуск №85. Т. 3. 2025. С. 56 – 63.* URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/85-3-7> (дата звернення 30.05.2025).

61. *Стецький І. І. Постать Володимира Кожухаря як приклад диригента особистості. Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Випуск №80. Т. 2. 2024. С. 105 – 109.* URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/80-2-14> (дата звернення 27.12.2024).

62. Стецький І. І. Інтерв'ю з Іваном Чередніченком — диригентом, музичним керівником Львівського Національного Академічного театру опери та балету ім. С. Крушельницької. Рукопис. 2024. 20 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Ark3XhIXePeBid5lKH9gb9evRn7MkpfW/view?usp=sharing> (дата звернення 15.12.2024).

63. Стецький І. І. Інтерв'ю з заслуженим діячем мистецтв України маестро Османовим Ділявером Мідатовичем: рукопис. 2024. 9 с. URL:

https://drive.google.com/file/d/1S3qiy8g9kpaWAY9Imiy3vKXq9toDQ0P5/view?usp=drive_link (дата звернення 28.11.2024).

64. Тимошина Л. У Києві відбувся завершальний концерт Всеукраїнського благодійного туру «Симфонія Криму. Повернення». Qirim Media: веб-сайт. 2024. URL: <https://qirim.news/news/u-kiyevi-vidbuvsya-zaklyuchnij-konzert-vseukrayinskogo-blagodijnogo-turu-simfoniya-krimu-povernennya> (дата звернення 12.01.2025).

65. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2014. 416 с.

66. Ушкалов Л. В. Світ Сковороди. Харків: Фоліо. 2008. 544 с.

67. Фізер І. Філософія літератури. Київ: НаУКМА. Аграр Медіа Груп. 2012. 217 с.

68. Харарі Ю. Н. Sapiens: Людина розумна. Коротка історія людства. Київ: Наш Формат. 2016. 432 с.

69. Холоденко В. О. Творчий потенціал особистості: зміст, структура та передумови успішної реалізації у мистецькій освіті. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Теорія і методика мистецької освіти. Серія 14. Том 26. 2019. С. 22-28.

70. Цебенко І. В. Османов Ділявер Мідатович. Енциклопедія Сучасної України: веб-сайт. 2022. URL: <https://esu.com.ua/article-76961> (дата звернення 15.01.2025).

71. *Чепелєва Н. В. Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості: монографія. Кіровоград : Імекс ЛТД, 2013. 276 с.*

72. *Черкашина М. Р. Опера ХХ століття : Нариси. Київ. 1981. 208 с.*

73. Черкашина-Губаренко М. Р. Оперний театр у мінливому часопросторі. Харків : АктаРік, 2015. 380 с.

74. Шевченко І., Бродський Г. Психологічні особливості особистості майбутніх диригентів. Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. Кіровоград. 2016. Вип. 143. С. 98-101.

75. Шинкарук В. І. Філософський енциклопедичний словник. НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди. Київ: Абрис. Т. 6. 2002. 742 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0004608 (дата звернення 13.12.2024).
76. Шумахер Х. Слова, які допомагають нам краще мислити. BBC News Україна: веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cul-53444275> (дата звернення: 17.10.2024).
77. Яроміч С.А., Красностаново Н.Е., Привалова Н.В. Самоменеджмент: теорія, практика, словник: навч. посіб. Одеса: ОРІДУ. 2021. 136 с.
78. About Leonard Bernstein. Leonard Bernstein Official Website: веб-сайт. URL: <https://www.leonardbernstein.com/about> (дата звернення: 13.05.2025).
79. András Schiff Mozart Piano Concerto No. 22 in E flat major. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KImZ49Fj7zU> (дата звернення: 15.01.2024).
80. Antek, S. This Was Toscanini. S. Antek. New York: Viking Press. 1963. 274 p.
81. Arturo Toscanini. *Encyclopædia Britannica*: веб-сайт. URL: <https://www.britannica.com/biography/Arturo-Toscanini> (дата звернення: 12.05.2024).
82. Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Nolen-Hoeksema, S. Introduction to Psychology. 15th ed. New York: Harcourt College Publishers, 2009. 787 p. URL: <https://archive.org/details/introduction-to-psychology-15th-edition-by-atkinson-hilgard/page/n3/mode/2up> (дата звернення 15.12.2023).
83. Bernstein on teaching and learning. What Does Music Mean? The First Young People's Concert. Classical.org: веб-сайт. URL: <https://bernstein.classical.org/features/music-mean-first-young-peoples-concert/> (дата звернення: 15.12.2024).

84. Bernstein, L. *The Joy of Music*. New York: Simon and Schuster, 1959. 305 p.
85. Bernstein, L. *Tribute to Teachers*. *Original CBS Television Network Broadcast* Date: *телепередача*. 1963. URL: <https://leonardbernstein.com/lectures/television-scripts/young-peoples-concerts/tribute-to-teachers> (дата звернення 01.02.2025).
86. Best of Bernstein: 10 Quotes for Inspiring and Motivating Musicians and Artists (and Every One Who Dares to Hope and Dream). The Bernstein Experience of Classical.org Essential Bernstein : веб-сайт. URL: <https://bernstein.classical.org/features/inspiration/> (дата звернення 17.04.2024).
87. Brittingham, J. *Working with Difficult Conductors and Directors*. CS Music: веб-сайт. 2014. URL: <https://www.csmusic.net/content/articles/working-with-difficult-conductors-and-directors/> (дата звернення: 14.09.2024).
88. Burgoon, J. K., Guerrero, L. K., & Floyd, K. *Nonverbal Communication*. Boston: Allyn & Bacon, 2010. – 576 p.
89. Chalybäus, H. M. *Historische entwicklung der speculativen philosophie von Kant bis Hegel*. Arnold. 1843.
90. Cox, A. *Music and Embodied Cognition. Listening, Moving, Feeling, and Thinking*. Bloomington : Indiana University Press, 2016. 237 p.
91. Daniel Berenboim. *Encyclopædia Britannica*: веб-сайт. URL: <https://www.britannica.com/biography/Daniel-Barenboim> (дата звернення: 12.01.2024).
92. Osmanov D. Göñül göñülden. ATR - перший кримськотатарський телеканал: веб-сайт. 2020. URL: <https://youtu.be/3U3rSsHBRTU?si=LcpQPIY8Q3WUtT3z> (дата звернення: 20.01.2025).
93. De Caro M., Palazzolo Ch. *A Conductor's Leadership: A Model of Trust, Collaboration, and Moral Character*. Birmingham: Jubilee Centre for Character and Virtues. 2023. 40 p. URL: <https://www.jubileecentre.ac.uk/wp-content/uploads/2023/12/A-Conductors-Leadership.-A-Model-of-Trust-Collaboration->

and-Moral-Character-Mario-De-Caro-and-Chiara-Palazzolo.pdf (дата звернення: 29.03.2025).

94. Donald, J. Running Charisma, Conductors and the Affective Communication Test. Bridgewater State University. 2011. 20 p. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=cb2129acc12b089456e5e64996212c650a7a8a34> (дата звернення 23.05.2024).

95. Dweck, C. S. *Mindset: The New Psychology of Success*. New York: Random House. 2006. 276 p.

96. Felix Mendelssohn. *Encyclopædia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Felix-Mendelssohn>
<https://www.youtube.com/watch?v=H0FaKdhovPM> (дата звернення: 13.10.2024).

97. Foucault, M. The Subject and Power. In: Dreyfus, H., Rabinow, P. (Eds.). Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics. Brighton: Harvester. 1982. P. 208–226.

98. Franz Liszt. *Encyclopædia Britannica*: веб-сайт. URL: <https://www.britannica.com/biography/Franz-Liszt> (дата звернення: 13.01.2024).

99. Freud, S. *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud. Volume XIX (1923–26) The Ego and the Id and Other Works*. Strachey J., Freud A. 1895–1982. Rothgeb C. L., Richards A. Scientific Literature Corporation. London: Hogarth Press. 1978. 317 p.

100. Friedland, Z. J. The Composer-Conductor: An Examination of the Relationship and Connection between Two Disciplines. DMA diss., The Ohio State University, 2018. 320 p.

101. Galkin, Elliott W. A history of orchestral conducting: In theory and practice. Pendragon press, 1988. 893 p.

102. Gingold, J. *Toscanini I knew*: веб-сайт. Joseph Gingold. World Federation of International Music Competitions. URL: <https://www.wfimc.org/news-media/joseph-gingold-toscanini-i-knew> (дата звернення: 09.05.2025).

103. Gjermunds, N., Brechan, I., Åge Kjøs Johnsen, S., Reidulf G. Watten
Personality traits in musician. *Current Issues in Personality Psychology*. Vol. 8(2). 2020.
pp. 100-107. URL:
https://www.researchgate.net/publication/343226191_Personality_traits_in_musicians
(дата звернення 13.04.2024).
104. Greenleaf R. K. *Servant Leadership: A Journey Into the Nature of Legitimate Power and Greatness*. Paulist Press. 2002. 370 p.
105. Gustav Mahler. *Encyclopædia Britannica*: веб-сайт. URL:
<https://www.britannica.com/biography/Gustav-Mahler> (дата звернення: 13.01.2024).
106. Gustavo Dudamel - Gustav Mahler. Salzburgerfestspielen. YouTube: веб-сайт. 2011. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=H0FaKdhovPM> (дата звернення: 15.10.2024).
107. Gustavo Dudamel. *Encyclopædia Britannica*. URL:
<https://www.britannica.com/biography/Gustavo-Dudamel> (дата звернення: 14.05.2024).
108. Gustems, J., Calderón-Garrido, D., Oriola, S. Music and Leadership: the Role of the Conductor. *International Journal of Music and Performing Arts*. Vol. 3(1). 2015. pp. 84-88. URL:
https://www.researchgate.net/publication/281402073_Music_and_Leadership_the_Role_of_the_Conductor (дата звернення 15.03.2024).
109. Hauser Christopher M. St. Thomas Aquinas's Concept of a Person. *NTU Philosophical Review, Self and Other Special Issue* of No. 64. pp. 191-230.
110. Haydn Symphony No 88 4th Leonard Bernstein. YouTube: веб-сайт. URL:
https://www.youtube.com/watch?v=56qZblncQrs&list=RD56qZblncQrs&start_radio=1
(дата звернення: 15.11.2024).
111. Helmuth Rilling. *Allmusic.com*. URL:
<https://www.allmusic.com/artist/helmuth-rilling-mn0000818704#biography> (дата звернення: 15.11.2024).

112. Kenny, D. T. *The Psychology of Music Performance Anxiety*. Oxford: Oxford University Press. 2011. 400 p.
113. Klaus Mäkelä - Directeur musical de l'Orchestre de Paris. YouTube: веб-сайт. 2022. URL: https://youtu.be/DzMihJ4mAfo?si=TQrzhs_VcgGoBwCe&t=403 (дата звернення: 23.09.2024).
114. Klaus Mäkelä conducts (and performs!) Brahms's Double Concerto with Daniel Lozakovich. URL: https://www.youtube.com/watch?v=z5EyQiyopr4&list=RDz5EyQiyopr4&start_radio=1 (дата звернення: 20.01.2024).
115. Lanaro, L., Bobbio, A., Biasutti, M., Himonides, E. Five parameters for studying leadership styles in orchestra conductors. *Research Studies in Music Education*. 2024. Vol. 46(2). pp. 302–319. URL: https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1321103X221149940?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 11.02.2025).
116. Lebrecht, N. *The Maestro Myth*. London: Simon & Schuster. 1991. 312 p.
117. Leonard Bernstein – Young People’s Concerts: Young Performers No. 1. YouTube: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=OTjV6BJyxx0> (дата звернення: 11.10.2024).
118. Leonard Bernstein - Young People's Concerts (All Episodes). YouTube: веб-сайт. URL: <https://youtube.com/playlist?list=PLU0HyYmOgH8Xn06fDThwLDh95igfZpurQ&si=EopDeJKMCXZy8o11> (дата звернення 12.10.2024).
119. Leonard Bernstein "Art of Conducting": The Mechanics (1/5). Omnibus With Alistair Cooke channel on YouTube: веб-сайт. URL: https://youtu.be/C_Eo0qYrugY (дата звернення 12.12.2023).
120. Leonard Bernstein. AZQuotes: веб-сайт. URL: <https://www.azquotes.com/quote/25438> (дата звернення 13.01.2024).
121. Leonard Bernstein. *Encyclopædia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Leonard-Bernstein> (дата звернення: 13.05.2024).

122. Library of Congress. Leonard Bernstein Collection
<https://www.loc.gov/collections/leonard-bernstein/about-this-collection/> (дата
звернення: 14.09.2024).

123. Lopez-Yañez E. Working with Guest Artists on Pops. URL:
[https://www.everythingconducting.com/post/working-with-guest-artists-on-a-pops-](https://www.everythingconducting.com/post/working-with-guest-artists-on-a-pops-show)
[show](https://www.everythingconducting.com/post/working-with-guest-artists-on-a-pops-show) (дата звернення: 10.03.2025).

124. Mahler, G. Symphony № 1 “Titan”. Full score manuscript. URL:
[https://imslp.eu/files/imglnks/euimg/d/de/IMSLP568942-PMLP15427-](https://imslp.eu/files/imglnks/euimg/d/de/IMSLP568942-PMLP15427-Beinecke_DL_2043571.pdf)
[Beinecke_DL_2043571.pdf](https://imslp.eu/files/imglnks/euimg/d/de/IMSLP568942-PMLP15427-Beinecke_DL_2043571.pdf) (дата звернення: 10.09.2024).

125. Mason, M. Conductors as the New Virtuoso, Paris 1830–1848. Brandeis
Journal of Musicology and Theory. 2017. 31 p. URL:
[https://www.academia.edu/30003445/Conductors as the New Virtuoso Paris 1830 1](https://www.academia.edu/30003445/Conductors_as_the_New_Virtuoso_Paris_1830_1848)
[848](https://www.academia.edu/30003445/Conductors_as_the_New_Virtuoso_Paris_1830_1848) (дата звернення 28.01.2024).

126. Mauceri, J. Maestros and their music : the art and alchemy of conducting. by
John Mauceri. Description: First edition. New York: Alfred A. Knopf, 2017. 262 p.

127. McClary, S. *The Reception of Carmen*. // Georges Bizet: Carmen / ред. Н.
Smith. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. pp. 127–148.

128. Meier, G., The score, the orchestra, and the conductor. Oxford University
Press. Gustav Meier. 2009. 512 p.

129. Mendoza, M., D. An analysis of the manifest personality of the choral
conductor and how it relates to the musicality and tone quality of the choir. URL:
[https://www.proquest.com/openview/b0226fd06ee561ae2ecca2b4e6fed142/1?pq-](https://www.proquest.com/openview/b0226fd06ee561ae2ecca2b4e6fed142/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y)
[origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y](https://www.proquest.com/openview/b0226fd06ee561ae2ecca2b4e6fed142/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y) (дата звернення: 23.12.2023).

130. Mesmerised by Carlos Kleiber. Deutsche Grammophon - DG Stories.
YouTube: веб-сайт. URL: [https://youtube.com/playlist?list=PLircx09MOL7nU9-](https://youtube.com/playlist?list=PLircx09MOL7nU9-WWEbAvynOv4FfbaSPY&si=KF9UKxlR4948V75y)
[WWEbAvynOv4FfbaSPY&si=KF9UKxlR4948V75y](https://youtube.com/playlist?list=PLircx09MOL7nU9-WWEbAvynOv4FfbaSPY&si=KF9UKxlR4948V75y) (дата звернення: 15.07.2024).

131. Moore T. R. Redefining the Conductor’s Role in New Music Ensembles:
Doctoral thesis. University of Antwerp, 2016. 590 с.

132. Myung-Whun Chung - Concerto n. 23 K 488 (Filarmonica della Scala). YouTube: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wglvabTDcfo&t=77s> (дата звернення 12.01.2024).
133. Myung-Whun Chung. Radio France. URL: <https://www.maisondelaradioetdelamusique.fr/soliste/myung-whun-chung> (дата звернення: 01.01.2024).
134. Neher, E. Conductor versus conductor. *The Hudson Review*. Vol. 63. No. 4. 2011. pp. 653 – 660. URL: <https://www.jstor.org/stable/27920615> (дата звернення 22.11.2023).
135. Osborne, R. *Conversations with Carlos: A Retrospective on Kleiber's Art*. – In: *The Cambridge Companion to Conducting* / Ed. by José Antonio Bowen. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – P. 202–209. URL: <https://archive.org/details/cambridgecompani00bowe/page/n9/mode/2up> (дата звернення: 12.03.2024).
136. Osterfestspiele Salzburg. The “Conductor of the Century”. URL: https://osterfestspiele.at/en/festival/herbert-von-karajan?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 12.02.2024).
137. Papageorgi, I., Creech A., Welch G. Perceptions and predictions of performance anxiety in advanced-level music students // *Psychology of Music*. 2013. Vol. 41, No. 1. P. 107–132. URL: <https://www.researchgate.net/publication/274481464> Perceived performance anxiety in advanced musicians specializing in different musical genres (дата звернення: 11.03.2025).
138. Poggi, I., Ranieri, L., Leone, Y., Ansani, A. The Power of Gaze in Music. Leonard Bernstein's Conducting Eyes. *Multimodal Technol. Interact.* 2020. 4(2), 20 p. URL: <https://doi.org/10.3390/mti4020020> (дата звернення 15.09.2024).
139. Predota, G. On This Day 28 June: Sergiu Celibidache Was Born : веб-сайт. URL: <https://interlude.hk/on-this-day-28-june-sergiu-celibidache-was-born/> (дата звернення 11.10.2024).

140. Ravel: Piano Concerto in G Major. YouTube: веб-сайт. URL: https://www.youtube.com/watch?v=UtQDZaMcl14&list=RDUtQDZaMcl14&start_radio=1&t=247s (дата звернення: 11.03.2024).

141. Riccardo Muti Quotes : веб-сайт. URL: [https://www.azquotes.com/author/42908-Riccardo Muti](https://www.azquotes.com/author/42908-Riccardo_Muti) (дата звернення 12.01.2024).

142. Riccardo Muti Quotes: веб-сайт. URL: <https://www.azquotes.com/quote/702882> (дата звернення 11.01.2024).

143. Riccardo Muti. *Encyclopædia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Riccardo-Muti> (дата звернення: 11.01.2024).

144. Richard Wagner. *Encyclopædia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Richard-Wagner-German-composer> (дата звернення: 12.01.2024).

145. Roberto González-Monjas. URL: https://imgartists.com/roster/roberto-gonzalez-monjas/?fbclid=IwY2xjawLBVedleHRuA2FlbQIxMABicmlkETE2WlFQaERHQ3R2YUFZTXJJAR4qS1z--iqfb6-sDrWhhAswuBrogGnrOdZs_MlIrW5CDmy5p4dXch9RPYtGeJQ_aem_BPMhe4RJLeE0MnhXUxvyNQ (дата звернення: 12.01.2024).

146. Roberts, M. S. 10 tips for becoming a great conductor: веб-сайт. URL: <https://www.classicfm.com/discover-music/instruments/conductor/features/tips-become-a-great-conductor/> (дата звернення 20.11.2023).

147. Rodrigues, P., L. Riccardo Muti: “I don’t care about what’s politically correct, but about quality”. 2023. URL: <https://english.elpais.com/culture/2023-07-03/riccardo-muti-i-dont-care-about-whats-politically-correct-but-about-quality.html> (дата звернення: 12.01.2025).

148. Rogers E. Big Band Arranging. Getting Started. EvanRogersMusic.com. 2020. URL: <https://www.evanrogersmusic.com/blog-contents/big-band-arranging/intro> (дата звернення: 02.02.2025).

149. Rogers, C. R. *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin, 1961. 420 p.

150. Sachs, H. Toscanini: Musician of Conscience. H. Sachs. New York: Liveright Publishing. 2017. 944 p.

151. Salzburgerfestspiele. Archiv. 2008. URL: <https://www.salzburgerfestspiele.at/en/p/simon-bolivar-youth-orchestra-of-venezuela-1-school-of-listening-2008> (дата звернення 12.10.2024).

152. School for the Ear, Gustavo Dudamel in rehearsal with the Simón Bolívar Youth Orchestra of Venezuela. 1 de 3 - Dudamel - Mahler Sym. No. 1 (documental). YouTube: веб-сайт. URL: https://youtu.be/8fszuGQMArk?si=kDpFWZ5sxCc_ZTQD&t=301 (дата звернення: 15.10.2024).

153. School for the Ear, Gustavo Dudamel in rehearsal with the Simón Bolívar Youth Orchestra of Venezuela. 2 de 3 - Dudamel - Mahler Sym. No. 1 (documental). YouTube: веб-сайт. URL: <https://youtu.be/nJ6BsHUe0u0?si=RsaF16SoOlXuM24L&t=479> (дата звернення: 15.10.2024).

154. *Secrest, M. Leonard Bernstein: A Life. New York : Alfred A. Knopf, 1994. 471 p.*

155. Seiji Ozawa Matsumoto Festival. URL: <https://www.ozawa-festival.com/en/> (дата звернення: 12.10.2024).

156. Sergiu Celibidache: Quotes. Pars Media: веб-сайт. <https://www.parsmedia.com/texts/sergiu-celibidache-quotes> (дата звернення: 10.07.2024).

157. Simon Rattle. *Encyclopædia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Simon-Rattle> (дата звернення: 12.12.2024).

158. Sir Thomas Beecham, 2nd Baronet. *Encyclopædia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Sir-Thomas-Beecham-2nd-Baronet> (дата звернення: 13.12.2024).

159. *Siranovich, J. D. Conducting and the great conductors: the collection of an opinionated, ardent fan and too-infrequent practitioner (1990- present). 2020. URL:*

https://www.sjc.edu/application/files/1215/8154/4854/Conducting_and_the_Great_Conductors_Book_Collection_Contest_2020.pdf&sa=U&ved=2ahUKEwj47yorvWLAxUNR_EDHbDtMioQFnoECAEQAg&usg=AOvVaw0Eh_y_FXRrYNfsw5J_wEPW (дата звернення 19.11.2023).

160. Stoll T. Jazz Conducting. Jazz Education Network. 2019. URL: <https://jazzednet.org/jazz-conducting/> (дата звернення: 05.02.2025).

161. Teachers and Teaching by Leonard Bernstein. YouTube: веб-сайт. 1988. URL: https://youtu.be/_lvGPUaumM?si=ZfaYLAmgKLG57xe5&t=2002 (дата звернення: 12.08.2024).

162. The Leonard Bernstein Office. Young People's Concerts. LeonardBernstein.com: веб-сайт. URL: <https://leonardbernstein.com/about/educator/young-peoples-concerts> (Дата звернення: 13.10.2024).

163. The Making of West Side Story. Award-winning 1985 Documentary Film of the recording of 'West Side Story' for Deutsche Grammophon directed by Christopher Swann. YouTube: веб-сайт. URL: <https://youtu.be/8q5Chr9Ci1c?t=3763> (дата звернення: 21.04.2025).

164. Toscanini DESTROYS a bass section. YouTube: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=886gkXViXi8> (дата звернення: 10.05.2024).

165. Ulrich J. Preparing the Conductor as Teacher. *Music Educators Journal*. Vol. 95. No. 3. 2009. pp. 48-52.

166. Votta M. Wind ensemble conducting for orchestral conductors. EverythingConducting.com. 2023. URL: <https://www.everythingconducting.com/post/wind-ensemble-conducting-for-orchestral-conductors> (дата звернення: 03.02.2025).

167. Vox. What a conductor actually does on stage. YouTube: веб-сайт. URL: https://www.youtube.com/watch?v=z_yIn8V3UcU (дата звернення 24.12.2023).

168. Wigfield, A., Eccles, J. S. Expectancy-Value Theory of Achievement Motivation. *Contemporary Educational Psychology*. 2000. Vol. 25. №1. pp. 68–81.

169. Wigglesworth, M. The Silent Musician: Why Conducting Matters. Mark Wigglesworth. London : Faber & Faber. 2020. 256 p.
170. Wis, R. M. The Conductor as Leader: Principles of Leadership Applied to Life on the Podium. USA: GIA Publications. 2007. 117 p.
171. Wulf G. Attentional focus and motor learning: a review of 15 years // International Review of Sport and Exercise Psychology. 2013. Vol. 6, No. 1. P. 77–104. URL: <https://doi.org/10.1080/1750984X.2012.723728> (дата звернення: 15.02.2025).
172. Zel, U., Onay, M. Conductors as a Metaphor of “Leadership”. International Journal of Contemporary Economics and Administrative Sciences. Volume: 2, Issue: 3, Year: 2012, pp. 130 – 154. URL: <http://www.ijceas.com/index.php/ijceas/article/view/72> (дата звернення 22.04.2024).